

HROZBA „VELKÉ“ VÁLKY NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ

THE THREAT OF A "BIG" WAR IN THE MIDDLE EAST

Štefan DANICS

ABSTRACT

The Israeli-Palestinian conflict escalated after the largest Hamas terror attack of 7 October 2023. This attack was long prepared and organised with the all-round support of Iran, which intended with its allies to launch an all-out war against Israel. However, Israel's retaliatory war in the Gaza Strip to eliminate Hamas's military capabilities is expanding dangerously territorially to include other allies of Iran and may escalate into a regional war in the Middle East. Averting a regional war is a challenge for the United States, but on the other hand it also requires restraint on the part of Israel. The US has sent aircraft carriers to the region and is arming Israel, but at the same time is conducting 'power diplomacy'. In addition, the U.S. is engaging the Houthis of Yemen to secure transportation across the Red Sea, as well as fighting Iran and Lebanon's Hezbollah.

Keywords: Israeli-Palestinian conflict, escalation of the Gaza war, Territorial expansion of the conflict, Iran, Hezbollah in Lebanon, Houthis from Yemen, US and Turkish positions

ÚVOD

Eskalace války v pásnu Gazy mezi Izraelem a Hamásem nebezpečně narůstá a teritoriálně se rozšiřuje. Hamás je islamistické a nacionalistické militantní hnutí odporu, které se koncem 80. let dvacátého století oddělilo od palestinské odnože Muslimského bratrstva s tím, že pásnu Gazy převzalo pod kontrolu poté, co ve volbách v roce 2006 porazilo svou konkurenční politickou stranu Fatah, která vládne na Západním břehu Jordánu. Hamás vládne v pásnu Gazy téměř dvě desetiletí a teroristickým násilím odmítá existenci Státu Izrael, kterou označuje jako sionistickou okupaci Palestiny. Nenávisť Hamásu¹ vůči Izraeli je dlouhodobá a konstantní (Introvigne, 2003, s. 18–21).

I když Hamás upevnil svou politickou kontrolu nad pásmem Gazy a částečně změnil rétoriku, tak zároveň rozšířil svůj militantní a teroristický potenciál, tj. rozvinul schopnosti domácí výroby zbraní a pašování tajných zbraní vykopanou tunelovou sítí z Egypta, aby si usnadnil militantní aktivity. Hamás se nadále zapojoval do teroristických aktivit zaměřených na Izrael, podněcoval raketové války s Izraelem a investoval značný čas, energii a finanční prostředky do militantní infrastruktury, jako je výroba raket a tunelové sítě v rámci přípravy na budoucí vojenské střetnutí s Izraelem. Tunely byly záměrně vykopány v blízkosti pod školami, mešitami a zařízeními OSN, které měly sloužit jako lidské štíty proti izraelskému pokusu zničit teroristickou infrastrukturu. Hamás se navíc pravidelně snažil podněcovat násilí na Západním

¹Předpokládá se, že Yehya Sinwar plánoval útoky ze 7. října 2023, které vyvolaly eskalaci izraelsko-palestinského konfliktu. Kromě jiných zbraní Hamás vybavil své bojovníky také termobarickými granáty, které mohou rychle způsobit masivní požáry v domácnosti. Bojovníci Hamásu měli jednat v duchu pokynu: zabijte co nejvíce lidí, a vezměte co nejvíce rukojmí. Yehya Sinwar se podílel na zřízení vojenského křídla Hamásu, tj. Brigád Kássam, které provedly řadu sebevražedných teroristických útoků v Izraeli. Aktuálně je po zabití Haníjí představitel Hamásu, přičemž jeho přístup ke Státu Izrael je ryze konfrontační.

břehu Jordánu a pravidelně se mu tam dařilo provádět teroristické útoky navzdory bezpečnostním snahám Izraele a Palestinské správy v boji proti terorismu. Samozřejmě, že Hamás není monolitické hnutí, ale jeho jedinou konstantou mezi jeho různými proudy je jeho sebeidentifikace jako hnutí odporu oddaného zničení Izraele a vytvoření islámského státu na jeho místě ve všech oblastech, které považuje za historickou Palestinu.

Izraelsko-palestinský konflikt je eskalován i tím, že na Izrael útočí další regionální aktéři na Blízkém východě. Naposledy to byl Hizballáh², předtím Írán, ale i Husíni z Jemenu, kteří svými útoky na Izrael podporují palestinský Hamás, přičemž se jedná o spojence v protiizraelském boji. Hizballáh je divokou kartou v jakémkoli válečném scénáři na Blízkém východě. Poslední plný vojenský střet Izraele a libanonského Hizballáhu se odehrál v létě 2006 poté, co Hizballáh vyprovokoval Izrael k zásahu útoky na pohraniční obce a únosy jeho vojáků. Masivní vojenský úder Izraele sice nepřinesl jednoznačný politický úspěch v podobě trvalé likvidace hrozby Hizballáhu, který je rozhodující silou Libanonu. Země však utrpěla velké škody na infrastruktuře a hospodářství. Země se od té doby nedokázala plně vzpamatovat, stále se potácí na pokraji státního bankrotu, polovina obyvatelstva je pod hranicí chudoby, nefungují veřejné služby a zadlužení patří k největším na světě. Po této válce Hizballáh rozmístil své síly na hranici a občas maskoval své agenty jako členy falešné nevládní organizace Zelená bez hranic, aby pronikl do izraelské oblasti. Síly Hizballáhu dnes zahrnují několik tisíc elitních bojovníků „Radwan“, kteří jsou vycvičeni na přeshraniční útoky na Izrael, přičemž Hizballáh má vybudován i masivní raketový arzenál, odhadovaný na 150 tisíc nosičů, který zahrnuje i přesně naváděné systémy. Přestože se protiraketový izraelský systém Iron Dome a další obranné systémy ukazují jako účinné proti omezenému počtu raket, tak Hizballáh by je mohl překonat masivními salvami a velkým počtem raket odpálených najednou.

Ovšem nejdůležitějším a nejsilnějším spojencem Hamásu v regionu je Írán, který je současně největším protivníkem Izraele, ale chce se vyhnout totální válce s ním a Spojenými státy. Avšak jednání a snahy předejít regionální válce na Blízkém východě se lehce mohou vymknout kontrole při eskalaci války. Hamás získal i významnou finanční a politickou podporu z Turecka. Katar zase hostí politickou kancelář Hamásu a rovněž mu poskytuje finanční zdroje, i když s vědomím izraelské vlády. Hamás je složkou íránské osy odporu, jedná se o regionální síť protiizraelských partnerů, která zahrnuje Palestinský islámský džihád, libanonský Hizballáh, jemenské Husíny a různé milice v Iráku a Sýrii. Vzhledem k těmto souvislostem se mnozí bezpečnostní experti obávají, že válka mezi Izraelem a Hamásem by mohla region pohltnout v širším konfliktu a odborníci diskutují o „velké“ válce na Blízkém východě.

Cílem je analyzovat příčiny eskalace války mezi Hamásem a Izraelem a teritoriální rozšiřování konfliktu, který může přerůst ve „velkou“ regionální válku, čemuž se USA snaží zabránit zvýšenou vojenskou podporou Izraele a „silovou diplomacií“. Zároveň budou zmíněny dopady eskalace války v podobě zvýšené hrozby islamistického terorismu na Západě, zatím dochází k obrovskému nárůstu antisemitismu³ po celém světě, což polarizuje společnosti,

² Hizballáh (Alláhova strana) je militantní šíitské hnutí a politická strana v Libanonu, která má své ministry ve vládě a poslance v libanonském parlamentu. Hizballáh je klíčovým spojencem Íránu i palestinského hnutí Hamás a zároveň nejmocnější vojenskou silou v Libanonu. Mnohé země včetně USA, Velké Británie, Ligy arabských států a několika arabských zemí jej označují za teroristickou organizaci. Evropská unie zařadila na evropský seznam teroristických organizací pouze vojenské křídlo Hizballáhu.

³ Liga proti hanobení (*ang. Anti-Defamation League-ADL*) ve své analýze uvedla, že po teroristickém útoku Hamásu ze 7. října 2023 a izraelské válce v Gaze došlo k obrovskému nárůstu antisemitismu, včetně politického antisemitismu po celém světě oproti stejnému období v minulém roce. ADL je přední světovou organizací proti nenávisti a jejím nadčasovým posláním je „zastavit hanobení židovského národa a zajistit spravedlnost a spravedlivé zacházení se všemi“. Dnes ADL pokračuje v boji proti všem formám antisemitismu a je vnímána jako globální lídr v boji proti antisemitismu a potírání extremismu.

včetně západních demokracií. K naplnění cíle je potřebné objasnit následující výzkumné otázky:

- a) Jaké jsou příčiny eskalace izraelsko-palestinského konfliktu na základě geopolitického přístupu a historické retrospektivy.
- b) Jakým způsobem probíhá teritoriální rozšiřování konfliktu a zapojení aktérů íránské osy odporu proti Izraeli?
- c) Jaká je hrozba islamistického terorismu na Západě a potencionální hrozba tzv. „dalekého terorismu“ Husínů z Jemenu v důsledku eskalace války mezi Hamásem a Izraelem?

1. METODOLOGIE A PŘÍČINY ESKALACE KONFLIKTU

Geopolitika se zabývá vztahy mezi politickými jevy a prostorem s tím, že se snaží porozumět politickému chování na základě geografických veličin, jako je zeměpisná poloha, velikost státu a demografická situace. Jelikož tyto charakteristiky státu jsou objektivně dané, vnímá je geopolitika jako vědecké zákony, podle nichž se řídí jednání aktérů. Geopolitická analýza je pevnou součástí strategického uvažování a plánování aktérů v mezinárodních vztazích (Kratochvíl – Drulák, 2009, s. 80).

Geopolitika nám slouží jako rámec používaný k vidění komplexních charakteristik světa, ve kterém žijeme. Tento geopolitický rámec bere do úvahy politické, ekonomické, vojenské a geografické dimenze světa, které utvářejí politickou vůli a činy geopolitických aktérů. Geopolitika se používá k ilustraci toho, jak se země, regiony, teroristické skupiny a další aktéři usilují o dosažení svých politických zájmů, které jsou determinovány geografickými podmínkami světa. Z tohoto hlediska je možné hovořit o „geografických entitách“: území, regiony, státy, nestátní aktéři a jejich vzájemné vazby, které utvářejí propojenou síť závislostí ve světě. Geografie hraje v geopolitice klíčovou roli, protože ovlivňuje politiku geografických aktérů při prosazování jejich zájmů. To může zahrnovat dohody a smlouvy mezi geografickými aktéry za účelem vzájemné spolupráce a urovnání konfliktů, nebo naopak může jít o eskalaci napětí mezi státy a nestátními aktéry, včetně anexe území za účelem zvyšování své vlastní moci. To znamená, že existují „geopolitické zájmy“ usilující o moc ve prospěch jedné skupiny nad druhou. Je zřejmé, že geografie, geografické entity a geopolitické zájmy hrají v našem každodenním životě důležitou roli, přičemž si tuto skutečnost někdy ani neuvědomujeme (Bartošiak, 2020).

Jedinečné geopolitické atributy determinují politickou vůli a zájmy jednotlivých geopolitických aktérů. Je důležité pochopit tyto atributy, které ovlivňují sebe navzájem, ale i osudy národů, států a nestátních aktérů. Za prvé geografie či zeměpis ovlivňuje každý prvek geopolitického kontextu naší země. Zejména ho vymezuje geografie místa, tj. co bude z místního hlediska prosperovat, ale i charakter moci a možná spojení k zajištění obrany a bezpečnosti. V tomto smyslu geopolitika studuje zákonitosti vlivu zemského povrchu na politiku států a zákonitosti pohybu síly v prostoru. Zvláštní význam geografickým faktorům dodává jejich stálost a měřitelnost, přičemž geografie předznamenává i podmínky pro hospodářskou činnost (Krejčí, 2021, s. 129–130, s. 535–536).

Vznikem Státu Izrael 14. května 1948 se na Blízkém východě začaly odvíjet tři geopolitické procesy, které silně determinují izraelsko-palestinský konflikt, který dnes eskaluje a teritoriálně se rozšiřuje:

1. Eskalace konfliktů a závody ve zbrojení mezi arabskými zeměmi a Izraelem o politickou, vojenskou a hospodářskou hegemonii v regionu.

2. Silné spojenectví mezi Izraelem a USA, protože Američané považovali vládu v Tel Avivu za strategického spojence, který má odradit a potlačit akce arabských států na kontrolu regionu, zejména pak těžbu a dodávky ropy.
3. Idea vytvoření státu Palestiny v daném regionu vytvářela silné napětí a potenci k eskalaci násilí, přičemž mezinárodní společenství se postupně sblížovalo s touto ideou, ale Izrael ji důrazně odmítal a nadále odmítá (Wendt, 2023).

Izrael má v porovnání se svými arabskými sousedy jen málo početnou populaci a nevelké území, které v nejužším bodě měří napříč pouhých patnáct kilometrů a v nejširším asi sto kilometrů. Navíc z hlediska rovinaté geografie je problém toto území ochránit vůči útokům sousedních arabských států (Kissinger, 2023, s. 150). Ovšem i palestinská komunita čelí vážnému dilematu z hlediska malého území, které je navíc jádrem sporu, které se mělo stát územím palestinského státu. Sionističtí vůdci si od začátku uvědomovali, že je obtížné až nemožné vytvořit stát ovládaný Židy s početnou arabskou menšinou, natož s většinou, a proto se hovoří o etnické demokracii. Tato představa vedla k etnickým čistkám během arabsko-izraelské války v roce 1948 a znovu v roce 1967, kdy Izrael dobyl Západní břeh Jordánu. Malá populace Izraele a jeho zranitelná geografie posílily myšlenku zajistit bezpečnost země rozšířením jejích hranic. Premiér David Ben-Gurion doufal, že si udrží některé země, které Izrael obsadil během války na Sinaji v roce 1956, ale vytrvalý tlak Spojených států ho donutil tyto plány přehodnotit. O jedenáct let později stejný expanzivní impuls vedl Izrael k tomu, aby si po šestidenní válce v roce 1967 udržel kontrolu nad Západním břehem a Golanskými výšinami (které dosud neopustil) a od roku 1967 až do podpisu egyptsko-izraelské mírové smlouvy v roce 1979 si udržel kontrolu i nad velkou částí Sinajského poloostrova. Držení a osídlování Západního břehu Jordánu a zároveň kontrola pásma Gazy znamenalo, že miliony Palestinců se ocitli pod izraelskou autoritou. Ta řešila dilema, zda jim dát plná politická práva, nebo najít záminku k jejich vyhnání či zavést systém apartheidu, který by byl v rozporu s izraelskou demokracií. Demokracii a židovskou etnickou státnost nelze tedy sladit s územním rozšiřováním Státu Izrael. Zároveň toto bezpečnostní dilema komplikuje snahy vyjednat „dva státy pro dva národy“. Izraelští vyjednavací trvají na tom, že každá budoucí palestinská entita (případně stát) musí být účinně demilitarizována, přičemž Izrael si každopádně ponechá podstatnou kontrolu nad svými hranicemi a vzdušným prostorem, aby bylo zajištěno, že palestinská entita nebude nikdy schopna vážně ohrozit Izrael. Takovéto uspořádání by ponechalo palestinskou entitu trvale zranitelnou vůči Izraeli, ale i dalším státům, což nejsou ochotni Palestinci akceptovat (Walt, 2024). Aktuální eskalace izraelsko-palestinského konfliktu a jeho regionální rozšiřování obě zneprátelené strany spíše oddaluje, než přibližuje ke konstruktivnímu jednání a vzájemné dohodě o „dvoustátním“ řešení konfliktu.

1.1 SPECIFIKA KONFLIKTU NA ZÁKLADĚ HISTORICKÉ RETROSPEKTIVY

Na základě historické retrospektivy si objasníme složitost a specifika izraelsko-palestinského konfliktu, který se přes 70 let nedaří řešit i za účasti OSN. V tomto ohledu selhala i role mediátorů při řešení tohoto asymetrického konfliktu a někteří západní aktéři již na roli mediátora rezignovali. Mediátor jako třetí aktér konfliktu by měl mít potřebnou mezinárodní autoritu a důvěru zneprátelených stran, což vyplývá i z teorie řešení mezinárodních konfliktů (Kratochvíl – Drulák, 2009, s. 256-257). Je však problematické v tomto asymetrickém konfliktu, kdy jedna strana představuje židovský stát a druhá strana palestinskou entitu, aby mediátor byl neutrální a zohledňoval zájmy obou stran s tím, že palestinské zájmy hájí i teroristické subjekty, které komunikují skrze ultimáta a hrozby.

Po 300 let, od 16. do 19. století patřila Palestina téměř nepřetržitě k Osmanské říši. V roce 1920 přechází Palestina pod britský mandát s tím, že mandátní správa má přechodně

spravovat dané území do doby, než místní obyvatelstvo konstituuje samostatný stát. Konec osmanské říše však neznamenal pro Palestince nezávislost, jak to slíbili Britové, ale započal jejich konflikt, který je postavil, proti Britům i židovským přistěhovalcům. Ti totiž přes Židovský národní fond vykupovali půdu od palestinských velkostatkářů nebo od zadlužených palestinských rolníků, přičemž tato půda měla zůstat „nezcizitelným vlastnictvím židovského lidu“. Od roku 1939 se britská vláda snažila omezit židovskou imigraci, což nebránilo těm, kteří přežili holocaust, přijíždět do Palestiny. Mezinárodní veřejné mínění tím bylo pohnuto. Britská vláda nakonec předala svůj mandát nad územím Palestiny OSN a Valné shromáždění přijalo rezoluci č. 181 na rozdělení mandátu na „dva státy“: židovský a arabský (palestinský) stát, přičemž Jeruzalém se měl stát mezinárodním městem. Palestinci byli proti samotnému principu dělení své domoviny a Židovští vůdci rezoluci přijali. OSN vyhlásila 14. května 1948 vznik Státu Izrael, ale jednalo se pouze o formální akt, neb skutečné konstituování izraelského státu probíhalo během arabsko-izraelské války, protože sousední arabské země okamžitě Izrael napadly (Grangeová – Véricourt, 2006, s. 6 - 9).

Arabsko-izraelská válka skončila v roce 1949 podpisem dohody o příměří s tím, že Izrael zabral větší části palestinského území, než židovskému státu určila rezoluce VS OSN o rozdělení mandátu nad územím Palestiny. Nejradiálnější sionisté dokonce hodlali dobýt i oblasti Západního břehu Jordánu, ale ty se staly součástí Jordánského království (Nolte 2018: 125).

Důsledkem arabsko-izraelské války nebyl plán OSN respektován a arabský stát Palestinců nevznikl. Území, na němž měl vzniknout, si totiž připojil Egypt (pásmo Gazy) a Jordánsko (Západní břeh Jordánu). Zbylá území (severní Galilea a poušť Negev) obsadil Izrael a anektoval je. Jeruzalém se nestal mezinárodním městem, neboť Východní Jeruzalém zůstal pod jordánskou správou (včetně Starého města a většiny posvátných míst) a Západní Jeruzalém byl později vyhlášen za hlavní město Izraele. Z miliónu Arabů žijících v Palestině, jich po roce 1949 zůstalo v Izraeli pouze 133 000 s tím, že větší část uprchlíků našla útočiště na anektovaných územích v pásmu Gazy a Západním břehu Jordánu. Ostatní uprchlíci se ocitli v uprchlických táborech v Libanonu, Sýrii, Iráku, ale i v Jordánsku a Egyptě, což Palestinci označují (*arab. An - Nakba*), tj. katastrofa (Čejka, 2007, s. 84). V tomto ohledu je potřebné zmínit, že pro uprchlíky zřídila OSN speciální organizaci UNRWA⁴.

Další zmenšení palestinské domoviny bylo v důsledku Šestidenní války, která začala 5. června 1967 překvapivým izraelským vzdušným útokem, který zničil velkou část egyptského, syrského, jordánského a iráckého letectva, přičemž tato válka byla odlišně interpretována. Izraelci hovořili o zoufalé obranné válce, která zázrakem vložila do izraelských rukou obrovská území. A vznikl mýtus o neporazitelné izraelské armádě a neschopných arabských armádách. Palestinci zase hovořili o izraelské agresi vůči arabskému světu, kdy vůdcové Egypta, Sýrie a Jordánska padli do nastražené pasti a Izrael ukořistil ještě to, co zbylo z původní Palestiny. Faktem zůstává, že ohrožení Izraele bylo ze strany sousedních arabských států vysoké, a proto byl preventivní úder účinným řešením, ale nebyl v souladu s mezinárodním právem. Nejen v arabském světě si však Izrael svým počínáním získal nálepku agresora. Francouzský prezident de Gaulle dokonce uvalil na Izrael zbrojní embargo. Angažovala se i OSN, neboť Rada bezpečnosti vyzvala k ukončení bojů a po Šestidenní válce rozhodla o stálé přítomnosti

⁴ UNRWA (z angl. *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*), která je aktivní od roku 1950 a pokouší se ve spolupráci s místními arabskými vládami zlepšit situaci palestinských uprchlíků v oblasti zdravotní péče, vzdělání, infrastruktury atd. Působí především v uprchlických táborech v zemích sousedících s Izraelem, tj. Libanon, Sýrie, Jordánsko, Západní břeh Jordánu, včetně východního Jeruzaléma a pásma Gazy. Na základě svého původního mandátu měla fungovat jako dočasná organizace se zaměřením na okamžitou humanitární pomoc palestinským uprchlíkům po palestinsko-izraelské válce, ale působí dodnes a pomáhá řešit i aktuální humanitární krizi v pásmu Gazy.

pozorovatelů pověřených dohledem na dodržování příměří v oblasti Golanských výšin a Suezského průplavu. RB OSN svojí rezolucí č. 242 z 22. listopadu 1967 definovala podmínky nastolení míru na Blízkém východě. Klíčovými body bylo stažení Izraelců z území okupovaných během Šestidenní války: pásmo Gazy, Západní břeh Jordánu, Golanské výšiny a Sinajský poloostrov. „Pásmo Gazy“ bylo původně součástí mandátu Palestina s tím, že v roce 1948 ho obsadil Egypt. Jeho rozloha je 360 km² a patří k nejhustěji zalidněným místům planety s nejvyšší nezaměstnaností. OSN uvádí hustotu osídlení ve zdejších uprchlických táborech až 50 000 obyvatel na km². Gaza je fyzicky oddělena od dalšího palestinského území, tj. od Západního břehu Jordánu, přičemž vycestování z Gazy je pro mnoho Palestinců nejen složité, ale často i nemožné. „Západní břeh Jordánu“ byl rovněž součástí mandátu Palestina, ale v roce 1948 byl anektován Jordánskem. Rozloha Západního břehu je 5 860 km² s tím, že z miliónu Palestinců, kteří zde žili, jich 300 000 po Šestidenní válce uprchlo do Jordánska. Dnes obývá Západní břeh Jordánu přes 2 miliónu obyvatel, zejména Palestinců, ale ve zdejších osadách žije cca 300 000 židovských osadníků. Golanské výšiny nebyly před rokem 1948 součástí Palestiny, ale byly syrským územím o rozloze 1 860 km² s četnými vodními zdroji. Sinajský poloostrov také nebyl součástí mandátu Palestiny, ale Egypta o rozloze 59 000 km². Ovšem tato dobytá území nepřinesla Izraeli jenom výhody, neboť následující spory Izraelců s Palestinci jsou dány do značné míry zabráním uvedených území po Šestidenní válce. Izraelsko-palestinský konflikt postupně získal novou dimenzi, kterou je izraelská anexa: „zmenšující se palestinské území“ (Oren, 2003).

Na okupovaných palestinských územích došlo v 80. letech dvacátého století k řadě krvavých incidentů, za nimiž stály jednak radikální palestinské skupiny, ale i radikální židovští osadníci, jejichž počet neustále narůstal. Navíc židovské osadníky chránila izraelská armáda, která nesmlouvavě potlačovala jakékoli aktivity radikálních palestinských skupin namířené proti těmto novým židovským osadníkům. Zároveň v řadách izraelské radikální pravice začaly působit i teroristické skupiny. To spustilo lidové palestinské povstání (*arab. Intifáda*). Vlna protestů z pásma Gazy se rychle rozšířila i na Západní břeh Jordánu. Jednalo se o palestinské demonstrace a nepokoje, vrhání kamenů a molotovových koktejlů, ale i používání lehkých zbraní. Intifáda upevnila palestinskou národní identitu a snížila závislost na aktivitách sousedních arabských států. Palestinská otázka se znovu dostala na čelní stránky světových médií a stala se tématem mezinárodního dění. Brutální zásahy izraelských vojáků, proti vrhačům kamenů, při kterých byla nezřídka usmrcena palestinská mládež, poškodily image Izraele a naopak Palestinci získávali mnoho sympatií a podpory ve světě. Izolace Arafatova vedení v Tunisku během Intifády omezila nejenom ozbrojené akce Fatahu, ale i jeho politický vliv, a proto se do popředí na palestinských územích dostaly militantní skupiny Hamás a Palestinský džihád, jakožto nezkorumpovaná islámská hnutí. Obě militantní islamistické organizace sledovaly vytvořit islámský stát na území bývalého mandátu Palestiny a nehodlaly se smířit s existencí Státu Izrael a jeho dalším zabíráním palestinského území a budováním židovských osad. Hamás se zaměřil na dvě rozdílná poslání: charitu vůči Palestincům a teror vůči Izraeli. (Čejka, 2007, s. 169 -173).

Hamás dne 7. 10. 2023, kdy Izraelci slavili Simchat Tóru, zahájil masivní útok na Izrael, po zemi, po vodě a ze vzduchu, přičemž vypálil na izraelské území příval raket. Bylo zabito cca 1400 Izraelců (vojáků a civilistů), včetně dětí s tím, že ženy a dívky byly ještě před smrtí znásilňovány, přičemž tyto praktiky uplatňoval Islámský stát. A dále bylo zajato cca 240 rukojmí (Židů i cizích státních příslušníků). Hamás tuto masivní ofenzívu proti Izraeli obhajoval tím, že hodlá znovu získat mandátní území Palestiny. Šlo o největší útok na Stát Izrael od jeho vzniku, přičemž jeho součástí byla i pomsta za minulé izraelské útoky a neustálou izraelskou okupaci Západního břehu Jordánu, včetně zatýkání vůdců Hamásu a bombardování pásma Gazy. Nenávist Hamásu vůči Izraeli je konstantní, a proto je zřejmé, že příčiny dlouho

připravovaného a načasovaného teroristického útoku za všestranné podpory Íránu podmínily geopolitické souvislosti v regionu, ale i dopady rusko-ukrajinského konfliktu, včetně soupeření mocností ve světě. Konkrétně v daném regionu šlo o signál zahájení „totální“ války spojenů, tj. iránské osy odporu vůči Izraeli. Útok Hamásu byl navržen tak, aby vyvolal „nepřiměřenou“ reakci Izraele. Přestože několik izraelských vůdců uvedlo, že stanoveným válečným cílem je zničení Hamásu, je zřejmé, že takovou operaci nelze provést pouze vojenskou silou. Zdá se, že válka spočívá spíše v ukončení projektu vlády Hamásu v pásmu Gazy. Zůstává otázkou, co bude s Hamásem dál. Zatímco skuteční příznivci Hamásu budou útoky ze 7. října 2023 považovat za vítězství, mnozí budou útoky považovat za zradu slibu Hamásu o správě věcí veřejných v pásmu Gazy.

Ještě připomeňme, že většina bojovníků, kteří útočili 7. října 2023 na jižní Izrael, byli členové Hamásu a Palestinského islámského džihádu, ale přidali se k nim i ozbrojenci z mnoha menších palestinských frakcí. Rozsah, brutalita a drzost teroristického útoku spolu s použitými zbraňovými systémy ukazují na vysokou úroveň plánování, destruktivnost a vojenské schopnosti, což překvapilo mnoho analytiků v izraelské vládě, ale i mnoho bezpečnostních odborníků. Ozbrojení motorizovaní paraglidisté a ozbrojenci v nákladácích, na motorkách proudili dírami proraženými skrz kdysi vychvalovaný izraelský hraniční plot a začali střílet na směsici civilních a vojenských cílů. Potápěči a malé čluny Seaborn zaútočily na další cíle na jižním izraelském pobřeží. Samozřejmě, že tato militantní akce vyžadovala rozsáhlé finanční krytí a vojenskou součinnost, kterou zastřešovalo politické spojení s Íránem, který delší dobu organizuje a řídí osu odporu vůči Izraeli.

Rovněž bychom měli zmínit „zájmy třetích aktérů“, kteří přímo či nepřímo podporovali eskalaci konfliktu mezi Izraelci a Palestinci, protože jejich egoistické zájmy a intervence byly obvykle kontraproduktivní z hlediska řešení daného konfliktu. Velká Británie sice Balfourovou deklarací z 2. listopadu 1917 uvolnila cestu k židovskému osídlování Palestiny, jednalo se o mandátní území, které zahrnovalo území dnešního Izraele, tzv. Západní břeh (Judeje a Samaří), Gazy a Jordánska. Deklarace byla ve své době pokládána za velké vítězství sionismu, ale Arabové ji odmítali, protože v ní spatřovali slib Velké Británie rozdělovat zemi, která jí nepatří. V roce 1922 Velká Británie „odkrojila“ asi 75 % z tohoto Mandátu a na území východně od Jordánu vzniklo Transjordánsko a na toto území byl vstup Židům zakázán. Pro židovskou vlast, tak zbylo území západně od Jordánu. Navíc v meziválečném období Velká Británie špatně spravovala svůj mandát od Společnosti národů a po druhé světové válce ho předala Organizaci spojených národů (OSN). Britové, s výjimkou několika významných osobností, téměř 50 let sabotovali vznik Státu Izrael. Britská politika vůči Židům se postupně začala měnit až počátkem 20. let dvacátého století v souvislosti s objevem ropných nalezišť v arabských zemích na Blízkém východě. Na druhé straně po roce 1948 arabské státy v regionu podporovaly různé palestinské frakce, které posilovaly mezi-arabské rivality, které podkopávaly palestinskou jednotu v úsilí vytvořit palestinský stát. USA zase pomohly vyzbrojit Stát Izrael a Sovětský svaz pomohl vyzbrojit některé své arabské klientelistické státy v době studené války, ale ani jedna supervelmoc nevěnovala dostatečnou pozornost řešení izraelsko-palestinskému konfliktu, ale spíše docházelo k jeho eskalaci (Walt, 2024).

1.2 TERITORIÁLNÍ ROZŠIŘOVÁNÍ KONFLIKTU O DALŠÍ AKTÉRY

Výše už bylo pojednáno, že izraelsko-palestinský konflikt má širší rámec, neboť Írán vytvořil osu odporu vůči Izraeli, což má vést k totální válce s ním. Rovněž byl zmíněn libanonský Hizballáh jako divoká karta rozšiřujícího se konfliktu v regionu.

Dalším aktérem v izraelsko-palestinském konfliktu jsou Husíni z Jemenu, kde sice o rebelskou skupinu, ale ta de facto vládne velké části Jemenu. Husíni v občanské válce bojují

více než deset let a regionální mocnosti jako Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty jim čelily neúspěšně a nepodařilo se je potlačit. Husíni užívají motto: „Bůh je největší, smrt Americe, smrt Izraeli, prokletí na Židy, vítězství islámu“. V Jemenu sice mají omezenou podporu a vládnou tam brutálně, ale nyní se těší velkému obdivu mnoha Jemenců a velké části arabského světa za své protiizraelské činy, včetně blokace Rudého moře pro obchodní dopravu.⁵ Írán sice podporuje Húsíny a poskytuje jim zbraně a výcvik, ale nekontroluje je.

Husíni mají desetitisíce bojovníků a od svých iránských spojenců získali velký arzenál raket a útočných dronů, které zasahují cíle na 2 000 kilometrů vzdálené od území Státu Izrael. Husíni mají zkušenosti z takovýchto útoků, neboť opakovaně útočili na vojenská a obchodní plavidla v Rudém moři a Adenském zálivu. Dále se Husíni snažili zasáhnout Izrael přímo balistickými střelami s tím, že vypálili balistickou střelu středního doletu na jižní Izrael, o níž se předpokládá, že byla namířena na město Ejlat, které se nachází přes 1 600 km od západního Jemenu. Balistická střela urazila 1 000 mil, ale nedoletěla (údajně skončila ve vesmíru), jedná se však o nejdelší nezdařený teroristický útok balistickou raketou v historii. V tomto ohledu odborníci diskutují o „dálkovém terorismu“, který by mohl zasáhnout i západní spojence Izraele. Husíni zaútočili i na základnu v Jordánsku využívanou americkou armádou s tím, že dron zabil tři příslušníky USA. Je to vážná připomínka hrozby, kterou představují záložní zbraně, zejména ozbrojené jednosměrné drony. Pokud jsou Húsiové považováni za teroristickou skupinu a dlouhý dosah je definován jako cokoli, co přesahuje 800 km, pak je třeba říci, že éra terorismu na dálku již nastala.

Zbraně s dlouhým dosahem, jak název napovídá, jsou zbraně, které lze nasadit na větší vzdálenost od zamýšleného cíle. teroristé si je rychle osvojili a nejsou nové. Je to proto, že tyto typy zbraní poskytují násilným nestátním aktérům stejné druhy výhod jako státům. Snižují opotřebování sil a znesnadňují cílové straně identifikovat zdroj útoku a rychle reagovat. Přístup násilných nestátních aktérů k pokročilým komerčním technologiím a systémům a technickému know-how (které je často široce sdíleno) narušuje to, jak rychle teroristé inovují a využívají schopností, které jsou jim na dosah. Bezpilotní letouny a řízené střely jsou novou speciální zbraní, která zvýšila asymetričnost teroristické hrozby. To je znepokojující, protože pokroky v komerčních technologiích a systémech pomáhají k tomu, aby byl dosah zbraní a rozšířený jejich dosah obecně přístupnější, takže je pravděpodobné, že v nadcházejícím desetiletí se nestátní aktéři zapojí do teroristických útoků na delší vzdálenost

Hrozba vzdáleného terorismu je novým prostředek teroristů, který má pro ně obrovský symbolický význam, neboť získají jako nestátní aktér stejnou možnost, tj. odstranit osoby a cíle bezpilotními letouny, čímž se jim rozšíří veřejně měkkých cílů, které je problematické chránit. A tím se zvýší strach občanů a obavy států z terorismu na dálku. Tento fenomén je nový jak v praxi, tak i v bezpečnostní teorii. Zatím se dají zachytit pouze náznaky jeho vzniku a počáteční evoluce, přičemž se živě diskutuje o důsledcích spojených s tímto nadcházejícím bezpečnostním problémem v desetiletém horizontu.

⁵ Husíni odůvodňují útoky na obchodní lodě podporou Palestinců v probíhajícím konfliktu s Izraelem s tím, že cílem jsou všechny lodě mající nějaký vztah s Izraelem nebo mířící do izraelských přístavů. Húsíjské útoky, vážně narušily trasy v Rudém moři, kudy proudí až 12 % celosvětového obchodu a 30% kontejnerové dopravy. USA se postavily do čela námořní koalice, která chrání tranzitní trasy v Rudém moři. Čítá více než dvě desítky zemí včetně Indie, ale některé důležité arabské země jako Egypt a Saúdská Arábie se do spolupráce moc nehrnou, protože podle nich je potřebné vytvořit silný tlak na Stát Izrael a podpořit věc Palestiny kvůli podpoře vlastního obyvatelstva a zabezpečení pořádku ve své vlastní zemi.

2. SILOVÁ DIPLOMACIE USA NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ

Výzvou pro Spojené státy bude odradit Írán a jeho partnerské síly od eskalace konfliktu v regionální válku tím, že dnes přijmou „kalibrované použití síly“ a naznačí, že mají schopnosti a vůli použít ji v patřičné dimenzi i v budoucnosti. Zvláště důležité je signalizovat, že Spojené státy jsou připraveny udeřit a pokračovat v úderech na cíle, které mají hodnotu pro Írán a jeho spojence v regionu, jako jsou vojenské základny, sklady zbraní, zařízení na výrobu zbraní, velitelská a kontrolní střediska a místa pro výcvik.

Spojené státy od začátku války mezi Izraelem a Hamásem přislíbily novou vojenskou pomoc v miliardách dolarů a jsou hlavním izraelským dodavatelem zbraní. A zároveň Spojené státy na Blízký východ kvůli zvyšující se hrozbě přímého iránského útoku na Izrael urychleně do oblasti posílají údernou skupinu bojových letounů a válečných lodí, které lze použít na celém Blízkém východě, jako jsou rakety pro útok na dlouhé vzdálenosti, protivzdušnou obranu, stíhací letouny a sběr zpravodajských informací. Má být rovněž nasazena i ponorka na jaderný pohon USS Georgia. Pentagon nasazení ponorek veřejně oznamuje jen velmi zřídka, a proto je tento krok vnímán spíše jako pokus o odrazení Íránu od jeho vojenských plánů na Izrael.

Přijetí silové diplomacie bude vyžadovat obratné jednání, ale i odstrašení, které částečně spočívá na věrohodné hrozbě větší bolesti. Tento přístup s jistotou nezaručí, že bude odvrácena regionální válka, ale měl by ovlivnit výpočty nákladů a přínosů pro Írán a jeho spojenců, přičemž jim dát jasně najevo, že regionální válka bude pro ně zničující, což je jádro účinného odstrašování.

Hrozbu latentního násilí je obzvláště důležité zaměřit nejen na Írán, který během posledních deseti let významně posílil, ale i na jeho polovojenskou odnož, Sbor islámských revolučních gard (IRGC)-Quds Force, které posílily své vztahy se spojenci v Libanonu, Sýrii, Iráku, Jemenu, Gaze, na Západním břehu Jordánu a v dalších oblastech. Jedná se o nestátní aktéry, tj. ozbrojené milice, které vytváří nebezpečnou síť násilí a teroru napříč mezi státními aktéry v regionu.

ZÁVĚR

Jen málo témat má potenciál radikalizovat a mobilizovat islamistické militanty natolik jako jejich touha a podpora „osvobození“ Palestiny a zničení Izraele. Pro islamistické extremisty a džihádisty jsou tyto cíle hlavními narativy jejich ideologie a pro širší segment muslimů po celém světě je politické napětí mezi Izraelem a jeho palestinskými sousedy silným zdrojem hněvu a frustrace. Jeruzalém je třetím nejposvátnějším místem islámu. Židé, a konkrétně Izrael, jsou islamistickými extremisty považováni za zaryté a silné nepřátele islámu. V rámci této náboženské optiky jsou potom Spojené státy považovány za ochránce a podporovatele Židů, a proto vůči nim směřuje zvláštní nepřátelství muslimů nejen na Blízkém východě, ale po celém světě.

Eskalace izraelsko-palestinského konfliktu je silně ovlivněna geopolitickými zájmy aktérů v tomto regionu. Tím se konflikt nebezpečně teritoriálně rozšiřuje o další regionální aktéry, kteří jsou řízeni a podporováni Teheránem s cílem vyvolat totální válku s Izraelem. Zatím ho v tom brzdí vojenská přítomnost USA, která navyšuje i vyzbrojování Izraele s kombinací se „silovou diplomacií v daném regionu. Kromě toho se USA zapojují i do bojů s aktéry osy odporu, především s Husíný, aby byla zabezpečena doprava přes Rudé moře, ale rovněž se USA zapojují i do bojů s hlavním rivalem Izraele, tj. Íránem. Odvrácení regionální války na Blízkém východě je pro Spojené státy výzvou, ale na druhé straně vyžaduje i zdrženlivost ze strany Izraele. V tomto ohledu Spojené státy potřebují přesvědčit Izrael, aby se vyhnul eskalaci války, zejména proti Hizballáhu. Další válka s libanonským Hizballáhem by

totiž do konfliktu vtáhla další regionální aktéry z íránské osy odporu, což by vedlo ke zvýšení útoků na americké síly a USA by se musely více vojensky angažovat v masívnějším konfliktu. Bidenova administrativa v poslední době úspěšně přesvědčila vládu Netanjahua, aby neeskalovala válku proti libanonskému Hizballáhu. A USA slíbily silnější akce proti různým íránským zástupcům, včetně Húsínů, které by měly přesvědčit Izraelce, že Spojené státy za nimi pevně stojí. Washington by měl také Tel Aviv přesvědčit, aby do Gazy povolil více humanitární pomoci a snížil intenzitu operací s cílem snížit počet obětí mezi palestinskými civilisty. Obojí sníží (ačkoli sotva ukončí) protiizraelské pobouření, které živí militantní skupiny na Blízkém východě. V tomto ohledu je velmi nebezpečné, že USA silně ve válce podporují Izrael s tím, že nedávno Turecko silně politicky podpořilo Hamás. Pokud by se Turecko posunulo k vojenské podpoře Hamásu, tak by to byl vážný problém, neboť jak USA a Turecko jsou členy NATO.

Válka mezi Hamásem a Izraelem pravděpodobně ovlivní hrozbu islamistického terorismu na Západě se specifickým zaměřením na židovské cíle. Dopad probíhajících událostí na teroristické hrozby na Západě budou pravděpodobně určovat tři faktory: délka války, rozsah izraelské ofenzívy v Gaze a míra podpory ze strany západních zemí Izraeli.

Rozsah a charakter probíhající izraelské vzdušné a pozemní ofenzívy v Gaze bude mít velký dopad na to, jak budou reagovat muslimské komunity na celém světě a do jaké míry budou existovat úrodné podmínky pro džihádistické skupiny, které budou inspirovány násilím a budou provádět nábor do svých řad. Sociální média sehrávají ústřední roli, pokud jde o přenos dopadu války na externí publikum. Předchozí konflikty ukázaly, jak vystavení válce a extrémním epizodám násilí prostřednictvím sociálních médií může lidi přimět k extrémnímu a násilnému jednání, tj. k teroristickým akcím. Hamás, Hizballáh a globální džihádistické skupiny se snaží využít tento potenciál pomocí rozsáhlých dezinformací o válce sdílených na jejich online kanálech, přičemž zveřejňovaný počet mrtvých Hamásem v pásmu Gazy přebírají i orgány OSN a těžko se potom tyto údaje dají verifikovat. V tomto ohledu je nutné zdůraznit, že Hamás informační válku o důsledcích války a prohlubování humanitární krize v Gaze vyhrává, což posiluje antisemitismus po celém světě.

Při posuzování hrozby terorismu se bezpečnostní a zpravodajské služby obvykle zaměřují na převládající úmysl a schopnost provádět útoky. Jak je uvedeno v tomto článku, válka mezi Hamásem a Izraelem a výše uvedené faktory, zvýší míru záměru radikalizovaných a extremistických komunit jednat na základě své frustrace, ale spíše půjde o jednoduché útoky prováděné nožem nebo za pomoci domácí vyrobených výbušnin, protože sofistikovanější a složitější teroristické útoky jsou produktem organizovaných islamistických sítí, které jsou v krátkém horizontu nepravděpodobné, neboť Islámský stát a Al-Kaidá mají omezené možnosti.

Existuje však reálné a vážné riziko, že teroristické akce Husínů z Jemenu jsou začátkem nové vlny islamistického terorismu na Západě. Tzv. „vzdálený terorismus“ totiž otevírá nové dimenze teroristického útoku a má obrovský moment překvapení, neboť zasahuje z dálky předem vytipované nechráněné měkké cíle. Z toho vyplývá jeho silný psychologický efekt, přičemž je dnes dostupný nestátním agresivním subjektům ve spolupráci s autoritativními státy. Nedávné útoky dronů a raket dlouhého doletu připisované Husínům z Jemenu, za pomoci a podpory Íránu, vytváří z Husínů předvoj této nové teroristické hrozby, která je zatím omezená. Dnes však mají Husíni schopnosti zasáhnout i země v Evropské unii. Jenom připomeňme, že Kypr jako nejvýchodnější hraniční bod Evropské unie, je vzdálen od Gazy pouze 200 km, což je doslova na prahu Evropské unie. A navíc na Kypru jsou rozmístěné britské základny NATO.

Evropská unie by měla urychleně formulovat jasnou politiku řešení izraelsko-palestinského konfliktu, který nebezpečně eskaluje a hrozí přerůst v regionální válku. V tomto

ohledu by měla Evropská unie přijmout i prohlášení o svých strategických zájmech na Blízkém východě a vyčlenit k tomu adekvátní finanční a vojenské prostředky.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

BARTOSIAK, J. (2020). *Koronavirus Covid-19 a konec impéria Evropské unie*. Strategy and Future, 16. 3. 2020. Dostupné z WWW na <https://armadinoviny.cz/koronavir-covid-19-geopolitika.html> [online], [cit. 2024-08-31].

ČEJKA, M. (2007). *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 2. aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal. 321 s. ISBN 978-80-87029-16-9.

GRANGEOVÁ, J., VÉRICOURT, G. (2006). *Palestinské otazníky*. Praha: Levné knihy Kma. 65 s. ISBN 80-7309-334-0.

INTROVIGNE, M. (2003). *Hamás. Islámský terorismus ve Svaté zemi*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad. 108 s. ISBN 80-7021-659-X.

KISSINGER, H. (2023). *Státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha. Uspořádání světa*. Praha: Prostor. ISBN 978-80-7260-561-3.

KRATOCHVÍL, P.; DRULÁK, P. (2009). *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-469-4.

KREJČÍ, O. (2021). *Mezinárodní politika*. 6. vyd. Praha: Ekopress. 738 s. ISBN 978-80-87865-63-7.

NOLTE, E. (2018). *Islamismus. Třetí radikální hnutí odporu*. 1. vydání. 271 s. ISBN 978-80-7325-434-6.

OREN, M. B. (2003). *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*. Presidio Press, 496 pp. ISBN 978-0345461926.

Walt, M. S. (2024). *5 Reasons the Israel-Palestine Conflict Won't End Anytime Soon. Extremists, lobbyists, meddling outsiders, and deeper structural problems mean that the issue is likely to remain unresolved*. [Citováno: 30. srpna 2024] <https://foreignpolicy.com/israel...>

WENDT, G. L. (2023). *Israel-Gaza 2023 conflict: surprise Hamas attack and its geopolitical implications*. Dostupné z WWW na <http://www.univates.br/noticia> [online], [cit. 2024-08-29].

doc. Ing. Štefan DANICS, Ph.D.
Vedoucí Katedry bezpečnostních studií
Policejní akademie České republiky v Praze
Lhotecká 559/7
143 01 Praha 4
e-mail: danics.stefan@polac.cz